

Vestmannen.

Nr. 5

Bergen 20. mai 1986

2. årgang

SYMBIOSE PÅ RAULAND Fram Brevskule på uppveg

Nyleg vart *Fram Brevskule* flytta til *Rauland Folkehøgskule og akademi*, læresetet som byggjer på idégrunnlaget til mårørsla og hev ankerfeste i Noregs Mållag, Noregs Ungdomslag og Norsk Folkehøgskulelag. Det hev ikkje vore lett å sameina folkehøgskuletanke med akademianke, og i tilknytingi millom Fram og Akademiet ligg kanskje grorbotnen for ein symbiose – eit samliv gagnleg for både partar.

Det er ein vonfull rektor *Ola Breivega* som segjer dette til Vestmannen. Han fortel at sokningi fra norske elevar til skulen på Rauland er munaleg større enn i fjor. Utanlandske sokjarar stend nærast i kø for å koma inn. Breivega trur at studentskipaden som NM er i ferd med å byggja upp, kjem til å gjeva utslag so det vert fleire elevar med nett slik bakgrunn som skulen helst ynskjer.

RFA hev no under planlegging eit umframt lærertilbod i norsk mål og kultur – eit tilbod som fører vidare både i djupn og breidd enn det grunnleggjande norskkurset som alle elevar må taka. Det kann vera høye for interesserte til å setja seg nøgnare inn i seremonie som t.d. målgransking, målføre og målsoge.

Den daglege leidaren for *Fram brevskule*, *Kristian Ihle Hanto*, upplyser at ein alt til hausten vil freista kopla brevkurs saman med eit stutt opphold på Rauland med vanleg skuleupplæring. I første umgang siktar ein på kurset i ættegransking som byggjer på den sers gode innføringsboki «Ættegransking» av *Per Sandal*.

Det ligg nær å tenkja på liknande kombinasjonstilbod for latinkurset, fortel Kristian Ihle Hanto. Det er stendig ei viss interesse for *Kristen Weierholts* latinkurs på Fram, og det er noko med det einaste brevkuletilboden i grunnleggjande latin på marknaden. Uppleget høver både til innføringskurs for nybyrarar og til uppriskingskurs i latin for t.d. prestiar, historikarar og filologar.

Mange elevar tek kurset til *Herbjørn Sørebø* i bladarbeid. Sørebø driv no med ei liti ajourføring av lærerlifangen i dette emnet der mangt nytt jamleg kjem til. Heller ferskt er kurset «Barn og lesing» som er laga i samarbeid med *Det Norske Samla-*

get, utarbeidt av *Tordis Fosse, Eldbjørg Fosseng, Gunvor Risa og Einar Økland*. Kursemne er barnelitteratur og borns lesestrong.

Ivar Eskelands kurs i islandsk og kurset til *Olav Sunnanå* i norrønt mål hev framleis fast plass på tilbodslista frå *Fram brevskule*. Serskilt nemner Hanto at kurset til *Nils Dannemark* og *Turid Kleiva* um den kjende boli «Løstølsfolket» av *Gro Holm*, hev vorte vel umtykt. Boki gjev eit breidt innsyn i bygdesamfunnet sist på 1800-talet, serleg i livet til bondekvinne.

Kristian Ihle Hanto løyner ikkje at vantande marknadsføring ei tid førde elevtalet på *Fram brevskule* ned til eit lågmål. I tillegg hev brevkulane ålmənt baska i motstraum. Viktigt no er å gjera *Fram brevskule* kjend att og leggia fram nye lærertilbod. Han legg til at det er høye for interesserte å kjøpa lærebøkene/lærehefti utan å meld a seg til sjølv kurssi.

Kristian Ihle Hanto peikar på kor bakvendt det er at ein ikkje hev eit godt kurstilbod i morsmål – nynorsk – som er sjølvé livsgrunnlaget for skulen. Noko bør gjerast so kvikt råd er – anten eit samarbeid med Akademiet eller eit sertilbod frå *Fram* – eller både delar. Eit umframt godt studietilbod i norsk mål, kultur og målsoga burde råka blink.

Me veit ikkje kven som fekk tanken um å flytta *Fram brevskule* til Rauland, men Vestmannen trur det er ei god løysing – ja, den best tenkjelege. Vonleg fer *Ola Breivega*

Dag og Tid i medvind

Utruleg nok hev norskmålsbladet *Dag og Tid* halde seg livsfriskt i snart ¼ hundradå. *Dag og Tid* hev heile tidi vore vekeavis, frårekna ein bok då det trondstwo vekenummer for å få statslysingar. Til tider flaut båten nærast på stumpane, og ein og annan tingar sende uppsegjingsbrev av di bladstyrrane ikkje hevda dei rette meiningsane. Det let seg gjera å finna yvertramp i *Dag og Tid-soga*, men stor fridom for meininger hev vore ei sermerke for dette bladet som kallar seg «den einaste norske avis med hovudvekt på bakgrunns- og kommentarfotstopp».

og Kristian Ihle Hanto rett i at det er funne eit grunnlag som fører til vokster både for Akademiet og *Fram*, og i alle høve ynskjer Vestmannen alt godt for det nye skulesamlivet på Rauland. (Um Hans Aarnes og Framskulane, sjå side 2.)

Bjarne Rabben.

Pris til Bjarne Rabben

Sunnmøre Mållag etlar ut ein mediapris, og i år var det semje ut at prisen måtte gå til *Bjarne Rabben*. På årsmøtet no i vår var Bjarne Rabben til stades, og formannen i Sunnmøre Mållag, *Ola Steinsvik*, gav heidersgjesten prisen som er eit grafisk blad med titel «Vestlandet», laga av *Per Nesje Nilsen* i Volda.

Bjarne Rabben bur på Moltstrand i Herøy på Sunnmøre, og prisen var sers velfortent. Rabben er umtykt talar og kåsør, kjend langt utanfor Sunnmøre. Han driv med sogegranskning, og med sine mange lokalhistoriske arbeid stend han på serplass, m.a. hev han skrive den 4-bandsterke Herøy-soga og den mest like store Soga om Sande og Rovde. I avisar og blad er namnet hans ofte å sjå. Rabben hev og gjeve ut skjønnlitterær lesnad.

I samanheng med prisutetlingi vart det uplyst at Bjarne Rabben er forfattar av barnesongar som *Johan H. Grimstad* hev sett tone til. Det er von um at desse barne-songane kann koma i bokform.

Dag og Tid kostar seg nyleg data-utstyr og hev gode kontorrom på Karl Johan i Oslo. Det er fire fast tilsette i redaksjonen, two i administrasjonen, og redaktør er *Asgeir Olden*. I 1985 hadde bladet eit årsverskot på godt 40.000 kronor, upplaget låg i yverkant av 6.000. Driftsumsetnaden var på vel 3½ million. Tingartaleit er stigande og bladet siktar seg inn mot eit upplagstal på 10.000 i 1990.

Årsmøtet i ½ Dag og Tid vedtok våren 1986 å freista reisa ny lutmidel for millom 250.000 og 1.000.000 kronor. Gamal lutmidel vart nedskriven til 0. Ein ventar at den nye lutmidelen og teknologien skal skapa grunnlag for ein framgang som frå 1991 gjev vinst til luteigarane.

Målteigen

Du og De i tiltale

Eivind Vågslid gav ut tidsskriftet *Norsk Måltidende* i åri 1936–38, det vil segja i tidi tett før det kom ny rettskriving. Vågslid både styrde bladet og skreiv innhaldet som – slik bladtittelen fortel – hadde med mål og målemne å gjera. Norsk Måltidende kom med i alt 15 nummer.

I hefte nr. 1/1937 tek Vågsild m.a. fyre seg tiltaleformene *du* og *De*. Vågslid går utførleg gjennom bruken av desse formene i norsk, både i målføri og målsoga, og han jamfører med målvanar i andre europeiske land. Me skal ikkje koma nærrare inn på utgreidingane, me nøgjer oss med hovudsummen slik han lyder hjå Vågslid:

«Det var difor eit stort mistak at det nokor gong vart tillate å nyta *De* i tiltale åt eit menne i norsk riksmål, og det er eit mistak som ein burde retta på snarast råd er. Når det heiter *du* i det norske folkemålet så burde det vera

ein sjølvsgatt ting at det skal heita det i riksmålet og. Det burde vera ei heiders sak og ein skyldnad for alle som talar norsk riksmål eller norske bygdemål å nyta *du* i tiltale åt alle einmenne og i alle høve – i det minste til alle andre som talar norsk, såleis at den rette norske tiltalen kunne koma til å sigra saman med det norske målet.»

Det er ei stund sidan 1937.

Den stive og avstengjande *De*-formen hev for lengst mist all prestisje; ho er avleggss, og meir enn det – ho er framimot avlagd. *Utvikling* er eit ord nokre – motsett oss – med lyst brukar, næraast eit heilagord. Me talar i dette høvet heller um framdrift, so mykje meir som utviklingsordet hev tapt seg, det er syrgeleg tilsjaska og slite. Ho er heller mangslungi, den språklege framdrifti, ho fører ikkje alltid den vegen sume likar å tru.

Jarl

Økland på NM-landsmøtet

Olaf Almenningen i Noregs Mållag fortel at forfattaren Einar Økland vert innleidar på landsmøtet i NM i Elverum til sumaren. Hovudemnet som landsmøtet tek upp, hev titelen «Framtidi for nynorsk skriftkultur».

Landsmøtet vert dagane 24.–27. juli, og det er første gong landsmøtet vert lagt til Østerdalens. Landsmøtestaden og bygdene derikring er trivelege stader i innlandsfylket Hedmark, og dei som dreg dit høgsumars, skulde ha god von um koselege dagar.

Medlemsstatistikken for NM er ikkje ferdig då dette vert skrive. Men medlemstalet ser ut til å halda seg på lag som i fjor, meiner Almenningen.

Hans Aarnes og Framskulane

Hans Aarnes (1886–1960) hadde livet igjenom ei sermerkt evna til å sameina idealistisk arbeid med ein jordnar og praktisk sans. Han fann veg der få andre trudde det var framkomande. Um einkvan spådde fall, var han velsigna med eit usvikeleg lag til å koma ned på føtene. Han tok kystskippereksamen og millomskuleeksamen, var nokre år handelsstyrar, gjekk so yver til bladarbeid. Han styrde *Aarvak* i Ålesund (1910), var med i *Norig* i Skien (frå 1911), styrde *Hardanger* (frå 1913), var i *Gula Tidend* (frå 1916), i *Bondebladet* (frå 1921), styrde *Agder Tidend* (1923–32). I 1918/19 var han eit halvt års tid i Amerika og studerte bladarbeid og upplæring i bladarbeid, ei studieferd han fekk pressestipend til.

Hans Aarnes prøvde seg med skjønnlitetrære arbeid («Ungdomsvegar», «Kviteburd»), men meir påansa vart nok sume av dei meir faglege arbeidi, m.a. bøkene i bladdrift og bladarbeid. Millom dei største og mest kjende tiltaki hans er *Nynorsk Vekeblad* (skipa 1933), *Fonna Forlag* (1940), *Norsk Allkunnebok* – og *Framskulane*, den heilnorske brevkulen. Ein bulldosar i malåkeren hev Hans Aarnes med rette vorte kalla.

Spirer til Framskulane var *Bladmannaskulen* som Aarnes sette i gang i Bergen i 1919. Frå 1921 vart dette ein brevkule som fekk mykje å segja for norsk mål i pressa og

Vårballade

Maikveld, ras i fjell.
Mest oppunder ørnevevng,
oppri bratte blåe heng.
Losna skreda strid og vill,
ned mot fjorden blank og still.

Jord og stein i villan dans,
utfor hamrar utan stans.
Dundrar gjenom juv og gjøl,
snøen gyver mjell som mjøl.

Byrg og gamal bjørkeskog
utfor bratte ville flog.
Jord og stein og torv og tre,
fargar myrk den blåe bre.

Rasar ned den breide urd,
med sitt dunder og sin dur.
Stengjer freidigt nybygd veg,
hør det glyn av jettesteg---

Og til sjøs med plask og brøl,
so det bryt om naust-grå fjøl.
Stilnar av i bylgjegong,
til eit minne og ein song.

Maikveld, ras i fjell.
Losna oppri bratte heng,
skræmde kvar ein fugl på veng.
Vekte opp den draum-blå fjord,
med eit fang med Stein og jord.

Trygve Orheim

bokheim; fleire av elevane gjorde seg med tidi vidkjende. I krigsåri med reisevansk og innstenging bak biendingsgardin auka elevtal og skulepengar sterkt. Aarnes utvida fagkrinsen, og Bladmannaskulen vart til Framskulane som hadde upplærinstilbod både i ålmenne skulefag og i yrkesretta fag; det kom, m.a. kurs i forfattarverksemder der Aarnes sjølv utarbeidde eit hefte i novelle-skriking (1942). Heller ikkje her gjorde Aarnes skam på den praktiske sansen; Nynorsk Vekeblad kjøpte skulearbeid av elevane – til gjensidig glede.

Etterkrigstidi kom, og brevkuleupplæring gjekk inn i ein nedgangsbolk. Det kom eigi lov um brevkular; elevtalet minka, og det same gjorde inntektene. Hans Aarnes drog på åri, og i 1957 yverlet han brevkulen til Noregs Mallag – med det etterhaldet at Norsk Måldyrkingslag skulde godkjenna brevkursi. I 1963 gjekk skulen yver til eit lutlag, framleis noko knytt til NM. Namnet vart no Fram brevkule.

Sidan gjekk det heller ringt med drifti. Marknadsføring vart det mindre enn lite av, verksemder knapt hangla, og det var på tale å leggja ned denne heilnorske brevkulen.

So vart skulen i 1985 flytt til Rauland folkehøgskule og akademi. Og der er han, med ventande oppgåvor, i Øvre Telemark.

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 75,— for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland, 5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027

Utgangar:
Alf R. Lygre,
Sverresgt. 30, 5000 Bergen.
Telefon 05-231956.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskåbygd
telefon 070-21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
telefon 05 - 22 67 00.

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
telefon 05 - 31 79 29/31 31 16.

TRYKK: A/S DAGEN TRYKK, Bergen

Drivande målfolk i Varanger

Dialektpris til Odd Solhaug

I ei melding til Vestmannen fortel Varanger Mållag um god verksemde og friskt pågangsmod. Kring 30 er med i laget, og det er von um medlemsauke. Laget skal m.a. arbeida for dialektane i Aust-Finnmark, og laget var siste år med på eit seminar um innsamling av tradisjonstilfang, eit vellukka samarbeidstiltak som opna for tilknyting utetter. På eit ope møte var Kjartan Fløgstad til stades, og i januar 1986 skipa mållaget til joletrefest med godt frammøte av folk i alle aldrar. Alle tilstellingane vart haldne i Vadsø. Varanger Mållag er 10 år i 1986, og eit jubileumsseminar var påtenkt ved Svanvik Folkehøgskule. Dette måtte utsetjast, men tanken er å skipa ei jubileumstilstelling seinare.

I høve 10-årsjubileet vedtok Varanger Mållag å setja opp ein dialektpris, og prisen gjekk til Odd Solhaug for boki «Sånn va det. – Fortellinger fra Båtsfjord». Boki vart til etter samtaler med eldre folk i kommunen, og prisen var eit bilet av Arvid Sveen.

Mållaget skriv: «Solhaug har i boka freista gje att det fortalde i ei så munleg form som råd er. Særsynte dialektord er og nytt, slik at dei er tekne vare på for etertida. Om dette seier Solhaug sjølv i forordet: De var så flinke til å fortelle de gamle at det var unødvendig med særlig «frisering».

I Vestmannen merkar me oss elles med samhug at Varanger Mållag hev umtanke for samisk mål og kultur. I brodden for dette laget lengst nord i landet står Knut O. Dale. I styret sit Anne Marta S. Sønvisen, Åse Solberg, Anne Mari R. Harper, Berit Roth Niemi. Varafolk: Ingebjørg Johnsen og Kåre Rivenes.

Me viser elles til referat her i bladet av utgreidninga «Noreg har morsmålsanalfabetar» som Kirsten Mykleboll heldt på møte i Varanger Mållag.

Dikt av Gunnar Gilberg

På side 5 i nr. 4 av «Vestmannen» stod det eit dikt med titelen «Kan henda». Diverre var namnet under diktet dotti ut. Diktet var skrive av Gunnar Gilberg.

Meir om FØREMONLEG

I brev 25. februar påtalda sekretariatet i Språkrådet at Postsparbanken hadde brukt ordet *føremonleg* i ei lysing, og spurde kva ordet tyder.

På styremøte i Språkrådet 7. mars då saki kom føre, sa Lundeby (bokmål) at «han var sterkt imot at ein skal gå mot eit ord berre fordi det er nytt. *Føremon* er eit substantiv i nynorsk, og endinga -leg er vanleg i adjektiv.»

Venås var samd med Lundeby. Mæhle trudde *føremonleg* var ein svesisme (svensk ord).

Saki kom og føre i fagnemndi 18. mars. Der heiter det: «Nynorskrepresentantene i fagnemnda synes ordet kunne aksepteres.»

Synet til Vestmannen kan lesast i nr. 3/1986.

Indre spennvidd – ei tapt kraft i målet

Etter 1938 er det eit språkteknokratisk ihopsett og mykje einsretta norsk skriftmål som hev vorte framhode til skulebruk. Rett nok finst nominelle sideformer, men dei er utestellende i lærebøker og dermed mykje godt unyttelege for elevar. Rekna frå same årstal – 1938 – hev atterslag i skulen vore so skakande at sume hev halde målsaki for ei tapt sak.

Det er tale um ein bundel med årsaker til vanstoda. Me skal peika på ei serskild årsak som er lettsynleg, men lite nemnd.

Valfridomen i skriftmålet var kanskje i største laget millom 1917 og 1938. Sume skular sette opp eigne målreglar og ordlistor, og det vart otte for språkleg uppløsing. Ikkje utan grunn rådde Gustav Indrebø til å brukha dei skriftformene som tradisjonelt stod sterkest i målet. Men um meiningslaus valfridom er uppløysande, treng ikkje all valfridom vera det. Friviljug samling kring visse former er ikkje det same som den tvangssamlingi me no ei tid hev sett. Hellenane tala både um Scylla og Charybdis.

I millomkrigstidi var det rom for parallelutgåvor av grunnbøker i norsk – i-utgåvor og a-utgåvor. På den måten fekk kvar krins velja den norske lærebokform folk helst vilde ha. Valet stod ikkje berre millom bokmål og nynorsk, men millom bokmål og den eine eller den andre nynorskvarianten. So langt vår yversyn rekk, var det den gongen framsig for målet i skulen, jamt, men ikkje alltid serleg stort.

No skil eit halvt hundradår oss frå millomkrigstidi. Uppløysingskrefter trugar sterkare enn då, men frå ein heilt annan kant. Skal me koma i framsig att – og sume skimtar grunnlag for det – trur me folk atter må få velja millom fleire alternativ enn berre bokmål og ein læreboknynorsk som få er retteleg nøgde med. Innanfor vårt skiftmål bør det finnast fleire språklege alternativ. Kall variantane konservative og radikale, gjerne det. Men Vestmannen vil heller tala um t.d. Aasen-mål og blandingsmål, eller – um so skulde vera – regionsnemnde målformer. Namn gjer me ikkje her til nokor hovudsak.

Medan bokmålet vann att skular i fleng, fanst det på den sida fleire språklege alternativ. Folk vart gjerne lokka med radikalt bokmål (ordet radikalt var her på sin plass). At det radikale bokmålet sidan flotna vekk og let etter seg eit skriftmål som misser meir og meir av den norske serdåmen, er ein ting som nett her er uviktug. Det viktige er at uppstykkingi i radikalt, moderat og konservativt bokmål (riksmål) var til framhjelp i striden um skulane. Den indre spennviddi synte seg å vera ein styrke. Denne lerdomen bør målrørsla nyttja seg av når straumen kanskje no er i ferd med å snu.

Held me oss til målføri, er det dessutan klårt og tydeleg at vårt mål – motsett bokmålet – hev ei stor og røynleg indre spennvidd som i dag nærast ligg i tvangstrøya.

VEKK MED VANETANKAR

OsloMål heiter det friske bladet til Oslo Mållag, alt inne i 10. årgangen. I nr. 2/1986, redigert av Vincent Eye Færavaag, vert det fortalt frå marsmøtet i mållaget. Leidaren for målungdomen, Paul Sandøy, tala. Han var heller kvasstennt, og etter *OsloMål* gjev me att kva han sa, noko nedstytt:

172 år etter Eidsvoll og 130 år etter Ivar Aasens hovudarbeid er landet framleis språkkløyvd. Vi er einaste land i Norden som sit att med målet til framande koloniherjar. Island, Færøyane og Finland kasta framandspråket, medan vi skit i eige reir. Målrørla hyller ukritisk jamstellingsvedtaket frå 1885 og «jamstellinga av dei to norske måla».

Det er ikkje rett som formannen i Noregs Mållag skriv i Norsk Tidend at målreisings-tanken har fått stor oppslutnad hjå breie lag av folket. Sanninga er at målreisinga har spela fallitt og at målrørla i stor grad må take på seg skulda for det. Målrørla har bore fram målreisingstanken, og det fører ingen veg å skulda på folket. Feilen må vi leita etter hjå oss sjølv.

Skal målrørla vinna fram med sin frigjøringsbodskap, lyt ho bryta med den vanetenkjingga som har halde oppe rådande elende i målvegen. Å bryta med vanetenkjing er det same som å provosera! Målreisingstanken er i seg sjølv ein provokasjon om vi vågar leggja han fram ope!

Å ropa ut at vi er for dialekt i t.d. kinolysingar, provoserer ingen. Kven er imot

dialekt i dag? (OsloMålet må vera eit unntak?)

Godtek vi at nynorsk er *eitt av to* norske mål, fortel vi at vi er for det minste av dei to. Difor rister folk flest på hovudet av målstriden: «Vi har to norske språk – ikkje sant? Vi vel det største!» Slik tenkjer folk, og slik vert stor endå større.

Bokmålet er ikkje berre unorsk, men norskfiendsleg. Difor er det urett når t.d. Kjartan Fløgstad og andre prisar to-språksstoda som noko *verdfullt i seg sjølv*. Tale-målsgrunnlaget for bokmålet ligg hjå ein minoritet i Oslo 3 – *makteliten*. Grunnlaget for bokmål er *makta*.

To-språksstoda har haldi norsk nede i sjølvforakt. Sylfest Strutle er ein husmannsfigur med heimstaddåm, skapt av bokmålsfolket. Når vi ler av han, er det av di han gjev att noko av rådande husmannsånd. Men Strutle er lokalt «forankra»; han høyrer heime i det språklege og kulturelle mangfaldet. Slik gjer vi *deira* karikatur av mål-

rørla til noko «verdfult i seg sjølv». Vijenkar oss etter rådande tenkjing og ser ikkje at det er denne tenkjinga – vanetenkjinga – som lyst brytast ned. Jamstellingslina er ikkje ein taktisk reiskap lenger, men vi har komi til å sjå på jamstelling som eit mål i seg sjølv. Målstriden vart til ei *rettsskrivingsrørsle*, og målet skulle lista seg inn i byane. Soleis vart *vårt* mål gjort til det store probmemet og ikkje det dominerande bokmålet som vart halde oppe av makt og skuleverk.

Dessverre hev ikkje Vestmannen plass nok til å få med innlegg i det livfulle ordskiftet etter innleidangi til Paul Sandøy i Oslo Mållag. Men me tek med ein smakebit: Fleire peika på at det er dei rådande haldningane – i samfunn og skule – som gjer at elevar vel bokmål. Kjensla av at målet er på nedtur og utan stor framtidsvon, driv elevar vekk frå det.

Me ser elles i *OsloMål* at Oslo Mållag og Studentmållaget ikkje hev gjeve upp tanken på nynorske parallellklassar i hovudstaden.

NORGE ELLER NOREG?

Er namneformi NORGE eit språklegt misfoster?

Etter dei mange utfall mot namneformi NOR-REG i den seinare tid, må det vera lov å koma med ei historisk utgreiding um temaet.

Ikring år 1390 forde dronning Margrete inn ein ny skrivemåte i kongebrev som seinare fekk fylgjer for skrivemåten av landsnamnet. Saman med ein ny formel som lyder: «med vilje og vitskap» – kom det til ein ny skrivemåte for ordet «vilje». Den vanlege skrivemåten på dette ordet var på den tid (i dansk skriftmål) «wiliæ». Etter den nye formelen fekk ordet no skrivemåten «wilghe» sumtid «wilge» eller «wilge» eller «wilghe».

Den nye skrivemåten breidde seg etter kvart i skriv frå andre enn kongehuset – slik som det plar gjera med modar frå det øvre lag i folket. Um det var nett denne formelen eller um det var andre medverkande årsakjer som gjorde at me fekk ei villskrivingstid i det danske skriftmålet, det veit me ikkje. Men denne villskrivingi varde til langt ut i 1600-åri.

Den NORSKE skrivemåten av landsnamnet på denne tid var NORREG, men danskane nyttja mest formi NORIG eller NORIGH. Det var helst eigedomsformi NORIGHS dei hadde mest bruk for i kongebrev. g-en og gh-ljode vart den gong sagd som ein palatal- eller spirantljod (pusteljod) (h-ljod). For a hjelpe på talen vart det skote inn ein hjelpe-vokal – ein e – millom gh og s. Det vart då «NORIGHES Drotning» i dei danske kongebrevi. Soleis fekk me e- endingi, men denne e-en er alltid ljudlett som i einstavingsord med påhengd artikkel so som «bordet», «koret», «karet». I dansk og svensk og i sume norske målføre er e-en i NORGE tonelett den dag i dag. G-en er og paletal – NORJE.

Det andre misstaket var at danskane etter kvart ikkje makta å skilja millom den nye

og den gamle i-en. Når skulde dei skrive i for sagd i, og når skulde dei skrive g eller gh for sagd i? Den nye skrivemåten for i, førde og med seg at folk vart i vилreide når det gjaldt den gamle g- og gh-ljoden. Var det ein i eller var det ein g?

Ei rekkje ord fekk ny skrivemåte so som FØLIE, VELIÆ, SELIÆ, TELIÆ, o.d. fekk skrivemåten følgje, velge, selge, (telle) med ymis ny uttale. Namnet på landet vårt vart – og er også i dag – sagt «NORIE» – i våre granneland. Hjelpevokalen e-en vart hengande ved, so namnet vart til dels skriv «NORIGHE» i danske skriv. For danske augo so stod det då two i-ar ved sida av einannan. Etter kvart vart dette ein i for mykke. Den eine laut kuttast ut. Den gjøvaste laut då veljast – den som kom frå kongehuset g-en eller gh-en. Soleis vart det «NORGE», men heile tidi sagt «NORIE» (NORJE).

Namneformi «NORGE» er soleis eit resultat av dansk villskriving – og bør karakterisert som eit språkleg misfoster. Slik som ordet vert sagt av folk flest her til lands i dag so stemmer det ikkje med ljudlovene i noko nordisk tungemål.

Det upphavelege namnet var «NOR-VEGR», so det rettaste var vel a kalle landet for «NORDVEG». Det vart i det fall samsvar med det andre folk kalla landet vårt. Men ved burtfall av v-en fekk me «NOREG» som var den vanlege segjemåten til ikring 1900-talet.

Spursmålet er i dag um me vil vera med leidaren i Framstegspartiet Carl I. Hagen i a setje forbod mot bruk av det historisk rette landsnamnet vårt – og setja som einaste lovlege form eit språklegt misfoster som er eit resultat av dansk villskriving. –

Turvred

Du gjev meg kraft.
Når eg treng henne
strømmer ho.

Som løynd er ho
men levande likevel.
Som løynde logar
sovande i bjørkekubbar.

Trygge, turre veden
logar lett
– omsuts-tend.
Krulla silkenever
tek inn signal
og fatar.

Turvred er du meg.
Vedhus er du.
Turvredhus tryggt
mot vinteren.

Er eg deg turvred?

Gunnar Gilberg

Samuel Beckett eldest

Samuel Beckett, Nobelpriis-vinnar i litteratur, fyller 80 år i 1986. Han vart fødd i Dublin den 13. april 1906, vart fransklektor, flytte til Paris og skriv helst på fransk.

Beckett vert med rette kalla ein eksperimentator. Eit hovudverk er den vansklega romantrilogien *Molloy*, *Malone dør* og *Det unenmelege*, bøker som – truleg – krinsar kring identiteten, sjølvupplevingi, eller snarare nedbrytingi av identiteten. Eg har lese bøkene i bokmålsutsetjing upptil fleire gonger på fánnyteleg leiting etter ein samanheng som er serleg uklår i *Det unenmelege*. Årsaki kann finnst hjå meg sjølv. Men etter di artiklar skrivne av kjennarar snaudt hev ført til større klárleik, kann årsaki liggja ein annan stad. Du opnar ein lauk, tek vekk lag etter lag, men finn ingen kjerne. Kanskje fordi fortattaren i utgangspunktet ikkje reknar med nokon kjerne?

Beckets teaterstykke er lettare tilgjengelege, um ikkje nett lette. Saman med m.a. Ionesco skriv

han «absurd teaterkunst». Fleire stykke hev vore uppe på Oslo-teater, m.a. på Det Norske Teatret, men min eigen kjennskap til Beckett-framföringar skriv seg hovudsakleg frå Fjernsynsteatret. Dei two vankomne personane i *Med me ventar på Godot*, ventar fåfengt, i stillstand, på ein eller annan uklår Godot som kann vera kven eller kva som helst. Men me anar ein bakgrunn, og me kann gjera Godot til *den* eller *det* me vil. I *Krapps siste spole* møter den gamle, einsame og sjuknande Krapp seg sjølv vonfull slik han var i ungdomen – gjennom ljudbandupptak. So einfelt kann me tolka stykket. Men bakum skimtar me kanskje ei álmenn skildring av mennesket, forvilda og hjelplaust, som må kvervla slumpedamt med i den ustanelege straumen av *tid*.

Det vert gjerne dregne linor millom Beckett og t.d. James Joyce og Kafka. Linone er tydelege til Joyce som er ein upphavsmann (i *Ulysses*) til skildringi av den sokalla *medvitsstraumen* – dvs.

mylderet av tankar/innfall/indre bilete som ustaneleg strøymer gjennom medvitnet. Hjå Kafka er det – med alle underlege og uforståelege skuggar – råd å finna spor av skilleg symbolikk (kanske frårekena serleg sume novellor), ein symbolikk som elles langt ifrå er klår, og som venteleg stundom vert mistolka.

Folk flokkar seg ikkje kring ei Beckett-sending på skjermen. Dei skyr snarare fjernsynet. Og nokon vid lesarkrins hev ikkje denne forfattaren. Som rimeleg er. Å streva seg gjennom ei bok som *Det unenmelege* er eit ork svært få gjer utan vektuge grunnar, eit helseslit som knappast gjev løn for umaken. Ikkje for dét. Det lét seg gjera å verte trylt. Men i den mun Beckett er forståeleg, ber han helst bod om vonløysa eller i det minste ei meiningsløysa større enn den meiningsløysa folk flest må uppleva på eigen kant. Og kvifor –? Um dette lokkar fram tankar på *l'art pour l'art* – kunsten for kunsten, eller nett her heller diktning for diktningi – so fortel det ingenting um Becketts uvanlege evne til å dikta i grenselandet millom halvljos og totalt myrker.

J. Kr.

«PEER GYNT»

Han som skriv denne meldingi, vil gjerne slå fast at det er ein vanleg áhøyrar- og sjáar-melding. Eg har ikkje tenkt å koma med ein «inngåande» kritikk, hufdletting av stykke og spelarar, utsøgn om korleis det og det burde vore gjort og sagt, og attåt koma med mange framandord, uskjønlege for mange, – slik som Herbrand Lavik i si tid tok det.

Fyrst vil eg scia at eg aldri har sett stykket spela før. Men frå unge år minnest eg så godt verknaden på fantasiens ved fyrste gongs lesing i sin heilskap, seinare Martin Birkeland si meisterlege opplesing og tolking av skodespelet i norsktimane sine (den beste eg enno har hørt). Mange år etter spela Alfred Maurstad Peer på Nationalteatret og i Radioteatret. Der høyrdie me og Espen Skjønbergs i den rolla, ein annan av våre store skodespelarar.

Sogn og Fjordane Teater har ikkje vore redd for å eksperimentera med vågsame ting. Til dessar har «Splint» kravt mest og truleg og gjort størst lukke. Magnus Tveit, Gerd Wiik, Hilde Brenni og Mari Bjørgan tolka splintefylget meisterleg. Men korleis ville det gå med ein slikt kjempeverk som «Peer Gynt», som attåt vart spela på Nationalteatret fyrre året? Hadde teateret folk som kunne greia det? Mor Åse og Solveig var sjølvsgade; men kva med Peer og dei andre? Det er sagt at «Peer Gynt» er den beste bok som har vore skrivi i nordlandi nest etter «Snorre». Og stykket er i røyndi tidlaust. Me gamle kjänner att striden mellom det beste i kristen arv, vist gjennom Solveig, og den reine sjølvkjærleik og otte for å våga noko, representert ved Peer Gynt. For Peer er til sjuande og sist ikkje berre den typiske nordmannen, men den reinheikla meg og deg.

Lat oss fyrst slå fast at regionteateret vårt var heppe med vågespelet. Det gjekk i røyndi mykje betre enn underskrivne ottast då han den 18. april tok sete i skodespel- og kinosalen i Førdehuset, også det for fyrste gong. Plassane er i amfi-orden utan nummer. Og der er god akustikk, i motsetnad til så mange speltile på skular og i samfunnshus, der det ser ut til at arkitekten har vanvært den detaljen.

Når det gjeld det tekniske, sa var scene-skipnaden sers einfeld. Nokre plattningar, stenger og røyrer var lagde slik at dei skapte eit galleri opp med troppor på bæ sidor, på skap som ein hesteskof. Slik var det heile spelet igjennom, og for dei ungdomar som ikkje hadde lese stykket, var det svært fantasi-krevjande. Men det gjekk. Endatil skippet med forlis og striden kring vraket fyrst i 5. akt kom med. Speltilet var då høveleg mørklagt; spelarane på galleriet svinga i tak med skipsrullangi, og braket ved grunnstøytingi kom heilt naturleg.

Me såg vel lite av skjegg og sminking. Knappestøyparen vart då i yngste laget. Klededraktene skilde seg ikkje stort frå notids kledebunad. Dette gjorde det meir tidlaust. Så kjem den geniale anakronismen med å lata Peer i 4. akt, då dei galne kjem ut frå sine «bur» i dårkista, mota tiande, álvorlege menn (og kvinner?) i Ku Klux Klan-maske-kutter med namn på ryggen: USSR, USA, KGB, CIA, Itta, Peer sjølv, o.s.b. Dei tek Peer i handi og helsar han. Men der vert ingi kryning, og me ser ikkje reaksjonen hjå Peer til sist. Dette vart i røyndi den einaste veike scena i stykket, og det hadde kanskje vore betre å halde seg til skildringi i skodespelet. Men tid vart spard med dette i det 2½ time lange skodespelet. Den einaste «handlingi» me i røyndi sakna i det utelatne, var auksjonen over Peer sin gamle heim i 5. akt.

Før me går over til dei einskilde spelarar, kan me nemna at ljoslegging og myrker, tote og lyn, musikken (døyvd på rette måten), alt var framifrå. Ride-grisen i 2. akt og hesten i øydemarki var ikkje med. I Peer sitt møte med den grønkledde og hendingi i Dovregubben si hall var hine personane i skodde og halvljos, liksom i *ein draum*. Kanskje det er det rette? Grieg sine songar og brotstykkene av norsk folkemusikk høvde svært godt i miljøet.

Skodespelet står og fell med hovudpersonen Peer. Og det er ei overlag krevjande rolle. At Gerald Pettersen skulle greia å «illudera» gjennom 5 lange akter der han altid er framme, er uråd å venta. At han greidde rolla betre enn både åskodarar og kritikarar sikkert hadde trutt, var ein siger for teateret og ein sterk vokster for honom sjølv. Mor Åse bør nemnast dinest. Det står hjå Ibsen at ho er litig og fin. Det fine kjem kanskje ikkje godt fram i hennar tale og åtférd; men det er der i hennar sterke fantasi og hennar kjærleik og omsut for den upålita drøymar og skrønemakar ho har til son. Gerd Wiik hadde valt å spela gjennom heile stykket ei vanleg grovlagd vestlandsbondekjerring. (Truleg har Anne Gullestad skjøna mor Åse på ein annan måte.)

Knappestøyparen (Arlid Bøe) og den framande ferdamannen på skippet og vraket er *den same* her (ikkje to rollor), og det er vel og rett. Bøe var framifrå, med undantak av min vesle merknad om maskeringi.

Henning Rivedal sa fram presten sin gravferd-tale og var sjølve Gamle-Erik i same akt. (Her må ein tenkja på kva ein larer heimanfrå i si tid kritisere ein annen sunnfjording, Jakob Sande, for: «Han, rímar då fan på kapellan!») Rivedal syntet seg i sine mangfelle smårollar å vera ein eminent skodespeler, som truleg kan våga seg på større ting. Talen vart framførd på den rette prestemåten,

utan «overdriving» av noko slag, og gravsalmen vart svært godt sungen. Men kvifor song ikkje dei tre kvinnene med?

Den femte av hovudpersonane var Dovregubben, spela av Kjell Henden. I 2. akt såg me ikkje stort til han, berre høyrdie røysti. Men møtet med Peer i 5. akt var meisterleg spela, så der har nok teateret ei komande stjerne.

Me har i røyndi nemnt hovudpersonane no. Solveig har ikkje så svært mange replikkar. Ho er berre attom det heile – den reine motsetnaden til egoisten og kytaren Peer. Ei Solveig i våre dagar må nok verta meir «moderne» enn ei Solveig hjå Ibsen og ci Synnøve hjå Bjørnson. Men eg tykte at Agneta G. Haaland spela Solveig så godt som råd var. Kanskje vart ho ikkje gamal nok frå fyrste til siste akt. Etter Ibsen er ho nesten blind dø høi pinsedag-morgen møter att sin Peer. Utan å vera storsongar førde ho fram «Solveigs sang» svært vakkert.

Ingrid Heggstad og Den grønkledde vart spela av Synnøve Strigen. Dersom det også var ho som spela den grønkledde grovt og gamalvære og med lang nase i 3. akt, må ein seia at *alt* var veltekt og profesjonelt fråseggjort. Den vene og spenstige Anita (Karen Askvig) i øydemarki var verkeleg ein fær og ei freistaing, der ho lurer Peer så grundig. Fleire av spelarane hadde mange rollor og greidde dei utan mistyding.

Språket fortener ein serskild omtale. Fyrste gongen «Peer Gynt» vart omsett til nynorsk (av Arne Garborg), var domen hard. Eg trur heller ikkje at Garborg nådde den meisterskap der som i omsetjingi av «Odysseen». Då Hans Jacob Nilsen sette stykket opp på Det norske Teatret, vart Henrik Rytter si omsetjing nytt. Rytter er ikkje av våre store lyrikarar. Men hans omsetjing før den siste heimskrigen av Shakespeare sine skodespel fekk mykje vellæte, endå bokhandlarar og bibliotek frå før av hadde den meisterlege omsetjingi av dansken Edv. Lembcke med framifrå kommentarar til dei ymse spelhende. Eg må gjeva Rytter den ros i hans grav at ingen sikkert ville kunne merka nokon mislyd i Ibsen sin seiemåte. Berre ein liten merknad her med omsyn til regien: Det ville kanskje vore betre å late dei 4 utlendingane i 4. akt tala «gebrokkent» dansk, eller dansk-norsk. Det var berre desse me hadde vanskar med å høyrja.

Siste akt er den beste i stykket, og vart også best spela både av Peer og dei andre. Spelarane fekk kraftig og velfortent hylling etterpå og vart klappa fram fleire gonger. Diverre var ikkje teatersalen full denne siste gongen stykket vart spela. Men der vart *ingi* keidsam stund denne várkvelden, og Sogn og Fjordane teater har med dette spelet vunne sin største siger.

Sverre Hausberg

Langt frå Oslo

For noko sidan fekk me nr. 1/1986 av *Sogn og Fjordane Magasin* som dermed er kome inn i 6. årgangen. Som tidlegare finn me allsidig lesnad i bladet, med litterære innslag i dikt og prosa, barnesidor, visespalta og sidor um m.a. kunst og bøker. I Bremanger er det frisk verksemd i kunst- og handverkslaget, og me ser at *Andreas Engebø*, frå 1969 lærar i Holmedal, debuterer med diktsamlingi «Trollhegg og vill rabarbra» som Sogn og Fjordane Magasin gjev ut.

Ein stor plass i dette nummeret er vigg teatret, naturleg nok helst Sogn og Fjordane Teater, men med ei synsvidd som rekk vidare. Uppfriskande er samtale med dei unge skodespelarane *Gro Ann Uthaug* og *Gerald Pettersen* som både meiner Sogn og Fjordane Teater hev funne sin plass. Det er eit onnorleis teater enn institusjonsteatri i dei største byane, og skodespelarane peikar på at dette teatret representerer ein annan kultur enn dei tradisjonelle

institusjonsteatri. Både falske mytar og fâkunna kjem fram millom kritikarar som ikkje kjenner regionteatri og teatermiljøet i bygdene.

Redaktør Åsmund Berthelsen gjer seg ymse tankar um teatret med utgangspunkt i ei bok frå i fjor som hevdar at profesjonelt teater er urban kunst og høyrer bykulturen til. Me hev ikkje lese boki, men ho er skrivi av Carl Henrik Grøndahl som er – akkurat – tidlegare teaterkritikar i Aftenposten, no kulturredaktør i P2 i radioen. Det minner oss um noko den vidsynte presidenten på Island, *Vigdis Finnbogadottir*, sa i fjernsynet då ho gjesta Noreg. Kringsum i hennar grisgrindende land blømer amatørteaterkunst friskt slik det hev vore frå gamalt. Då dei nyleg fekk fast scene i Reykjavik, rekrutterte dei skodespelarane frå amatørteatri. Med fint resultat. Amatørskodespelarane skulde heretter ha scenekunst til levebrød, dei vart *professionelle*. Men, sa

Vigdis Finnbogadottir, skilnaden millom ein profesjonell kunstnar og ein amatør, går ikkje på kvalitet; det spørst berre um kunstformi er nytt til levebrød eller vert dyrka av interesse.

Reisingskvinnen bak Sogn og Fjordane Teater er framfor nokon annan *Anne Gullestad*. Venteleg skal ho snart til Bergen der nye oppgåvor ventar. Kven skal avløysa henne? Spørsmålet er viktig, ikkje minst sidan me med redaktør Berthelsen må sanna at desentraliseringskrafti hev vore minkande i nokre år, og dette slår attende millom anna på regionteatri som treng både pengestudnadt og studnad til å gå sine eigne vegar.

Teatret i Førde og Sogn og Fjordane Magasin ligg – som bladet skriv – *langt frå Oslo*. Det er nett der dei må liggja um tiltaki i seg sjølv skal vera ei verknadsfull desentraliseringskraft.

Jarl

Dikt frå Trøndelag

Arnfinn Berstad:
UNDER STJERNERAPET
Snøfugl Forlag, Melhus, 1985

Arnfinn Berstad frå Kjølsdal i Nordfjord fekk tidleg interesse for skog og skogsarbeid, og ein stor part av livet hev han vore heradsskogmeister. Ei tid var han formann i Norges Herredsskogmesterlag. Arbeid hev han havt i Romsdal, på Sunnmøre og i Trøndelag og på Åndalsnes var han innum politikken – i formannskap, fylkesting og friluftsnemnd. No er han pensjonert og bur i Verdal.

Gjenom åri hev Arnfinn Berstad skrive dikt, prenta i ymse blad, og i 1985 gav Snøfugl Forlag ut samlingi *Under stjernerapet*. Dikti i samlingi er skrivne til ulike tider; nokre er tydeleg ungdomsdikt.

Berstad held seg til bunde versemål, som han meistrar godt, utan halting i rytm . Berre i eitt dikt skriv han rimfritt – då helst litt gjønande. Fleire av dei 45 dikti i samlingi knyter seg på eikor vis til skog og natur, forståeleg nok. Oftast møter me tankar um liv og tilv re, og stundom anar me økologiske bakgrunnstankar, som i «Livsgrunnlaget»:

Men ein bumerang kan denne industrien stor og sterke bli med avfall som kan øyde mykje av V rherres verk.

Kan dei andre vegar finnast som vil livsgrunnlag oss gje – da b r alle krefter settast inn s d dette snart kan skje.

Under stjernerapet er ikkje fri for skjemtesame islett, men helst finn me  lvor og ettertanke. I «Kva er eit menneske» heiter det:

*Kva er eit menneske meire enn mold,
blod gjennom  drom og bein under hold,
runne or aldrar sin l yndom?*

Undringi endar ikkje i svartsynt vonl yse, og i sluttstrofa kan me lesa:

*Lekamen fyllest som hamsen om haust,
sjela ho sviv gjennom lysflaumen raust
h gt over stjerner og m ne.*

Glimten av eit livssyn kjem kanskje end  kl rare fram i titteldiktet «Under stjernerapet»:

*Dei inntrykk du vinn fange inn
fr  store syner i ditt s nn
seg samlar i ein kl r krystall
som gjennom natta lyse skal.*

Dikti er enkle og lett skyndelege, og best tykkjer eg Berstad er n r diktemnet hev   gjera med skogen og viddi. Ein lesar skriv til Vestmannen: «For meg var det kveikande lesnad, dei fleste av dikta. Her var tankar fr  dagleglivet, slipt i godt versem l, godt m l. Eit motstykke til dei fleste diktmakarane no til dags.» Slik trur eg mange vil uppleva denne boki som er oppfriska med gode teikningar i svart/kvitt av Sturla Rindsem.

Elles m  Sn fugl rosast for fin innbinding. Godt at det framleis finst eit slikt forlag i Tr ndelag.

KIRSTEN MYKLEVOLL:

Noreg har morsm lanalfabetar

Å kunne to spr k vert i dei fleste land sett p  som ein ressurs, men slik er det ikkje i Noreg. Difor har vi her i landet i dag folk som vi kan kalla for morsm lanalfabetar.

Det var leiaaren for samekulturutvalet, tidlegare stortingsrepresentant, no fylkesvaraordf rar i Troms, Kirsten Myklevoll som sa dette p  eit m te i *Varanger M llag* for p ske.

Med morsm lanalfabetar meinte ho folk som aldri har f tt h ve til   l ra   lesa og skriva sitt eige m l. I dag kj nne mange samar inn under denne nemninga, sa ho. Kirsten Myklevoll peika p  kor viktig det er   kunnen morsm let skikkleg; det er med spr ket vi tenkjer. N r vi kan v rt eige spr k godt, er det mykje lettare   tilegna seg andre spr k.

Samisk spr k er ein viktig del av den samiske kulturen, og difor meiner samekulturutvalet at det trengst ei eiga samisk spr klov der det vert sl tt fast at samisk spr k er likestilt med norsk spr k.

Utalet meiner at samisktalande born skal f  full morsm loppl ring i heile grunnskulen. Vidare fortalte Kirsten Myklevoll at uttalet vil at alle norsktalande i det samiske omr det skal l ra seg samisk. Ho peika p  at det skal sl ast fast i lova kvar desse reglane skal gjelde. Det skal ikkje vera opp til Kongen   oppnemna dei samiske kommunane, og dermed m  det ei lovendring til om omr det skal nedskjerast.

For uttalet har det vore viktig   f  fram at det ikkje lenger skal vera opp til den enkelte   gjera seg nytte av ulike tiltak og tilbod. B de skulen og det offentlege skal p leggjast plikter slik at rettane til dei samisktalande vert sikra. Kirsten Myklevoll meinte at dette er eit avgjerande brot med tidlegare samepolitikk i Noreg.

Frå Sogn og Fjordane Magasin saksar me:

Anne Gullestad

har fylgd Sogn og Fjordane Teater frå starten i 1977 til dags dato. Ho og teatret er på mange måtar eitt. Mange stiller spørsmål ved kva som skjer når ho sluttar om ei tid. Gullestad har heile tida hatt heimen sin i Bergen og har tenkt seg attende. No har ho teke på seg arbeidet med å byggje opp Hordaland Teater. Å finne ein etterfylgjar som kan fylle plassen, vert ikkje lett.

For å sikre ei god framtid for teatret treng det ikkje berre ein ny sjef, men også meir plass, mellom anna ei skikkeleg øvings-scene. Det er arbeid i gang for å løysa dette, men det kan ta tid.

Anne Gullestad i sving på Sogn og Fjordane Teater.

Garm d.y.:

UM EI GAMALDAGS MÅLLÆRA

I vårt være hev me havt liggjande mangt som er gløymt eller vart burte på vegen. Her um dagen kom me yver «Norsk Formlæra» av Lars Eskeland, ei liti mållæra, sjuande utgåva, utkomi på Olaf Norlis Forlag i 1913. Korleis denne boki kom til våre hyllor, er me ikkje heilt viss på. Men me hev som eit veikt minne um at me snåva yver henne i ein bokhaug som skulde på bålet etter eigaren var komen i jordi – nede i Vestfold, av alle stader.

Me hev lese boki både godt og vel. Ho er yverkomeleg, for sant å segja er det ingi bok, berre eit lite hefte på 24 sider, tittelsida og blanksidor medrekna. Me trur mållæra helst var tenkt for folkeskulen. Men i Vestfold fanst ingen folkeskule med Lars Eskelands mål, og eigaren gjorde seg nok nytte av boki på eit høgre skulesteg.

Heftet kom på ei tid som sume målfolk reknar for førhistorisk, og me må straks medgjeva at innhaldet ikkje i eitt og alt samsvarar med siste nytt frå Språkrådet. Me medgjev med det same at heftet er so lettskynleg og lettleselag at me mest hadde gløymt grammatikk kunde skrivast på slik vis. Noja. Det er ei sers elementær innsføring i norsk mållæra, hendig og høveleg for nynorskmedarbeidarar i NRK, serleg fjernsynet. Der kunde dei trenga eit lett og yverkomeleg lite grunnhefte, sume av dei som skal tala heilnorsk. Men ikkje dei som talar bokmål, dei treng ikkje slikt, for dei hev venteleg bøker nok, både grunnbøker og andre bøker. Og det bøker som er gamle og, mykje eldre enn heftet frå 1913.

I «Norsk Formlæra» finst mykje visdom for alle som tok dei fyrtre stavrande steg på den skriftnorske vegen. Me ser t.d. at folk som i heimemålet segjer *nn* og *dn* for *rn*, gjerne må bruka den heimlege lesemåten – *konn, kodn*. Me vert minte um at i bundi

form av inkjekjønnsord er *t-en* daud – *fjelle, huse*, og um at fyre linn sjølvlyd (e, i, y, æ, ø, ei, øy) lyder *k* og *g* som *kj* og *gj* – *(g)jild, (g)jift, rikje, kjyrkja*. Lars Eskeland synest heller ikkje so trongrømd som sume seinare visst vilde ha det til, for um han for linne hokjønnsord skriv *visor-visone* (*visor-ne*), legg han til at «i dag» skriv mange *visur-visune*. Ikkje ein kvekk um at det eine er meir eller mindre rett eller urett.

Dette er nok av småplukk, kanskje meir enn nok. Men soleis kann me sitja og fundra yver «Norsk Formlæra», upp i under av di det vesle heftet på snauds 24 sider klålegg meir enn sume nyare grammatikkbøker greider klåleggja på eit tidubbelt sidetal. Men so var Lars Eskeland glad i det målet han skreiv og skreiv um, noko som kanskje høyrest burt i natti for sume, men som ikkje hindra at den upphavlege heftet-eigaren nede i Vestfold – ei kvinne – tok vel vare på Eskelands mållæra gjennom eit langt liv.

Vestmannen.

Send tingingar til:

«Vestmannen»,
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.
Postgiro 4 25 63 92.
Bankgiro 8401.21.43027.

MØRE FELLESKJØP

Telofon (071) 25 940 = Postboks 588
6001 ÅLESUND

BUNADSØLV – POKALER – PREMIER

Vi har gaver
for alle anledninger

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

1. Klasses Mat — Rimelige Priser

VI KAN TILBY:

SMØRBRØD, SNITTER, VARMRETTER, FERDIG-MAT TIL STORE OG SMÅ ARRANGEMENTER.

Selskapslokaler — vi arrangerer alle former for fester og sammenkomster.

CAFÉ LØVSTAKKEN

Catering & Selskapservice
Tlf. 29 62 30 - Danmarksplassen, Bergen

HØGRENTEKONTO *for alle*

Nytt, godt tilbod frå
Vestlandsbanken
11% rente, 6 gebyrfrie uttak pr. år

Ingen krav til sparesum eller sparetid

VESTLANDSBANKEN

Gåveliste for «Vestmannen»

Eirik Brattegard, Ål kr. 5,-. Borgtor Gjerde, Minde kr. 25,-. Knut Rysstad, Kristiansand kr. 200,-. Torgils Brandstveit, Grimo kr. 20,-. Nils Skeie, Ulvik kr. 25,-. Knut Rysstad, Kristiansand kr. 100,-. Henrik Kalstveit, Skjold kr. 100,-. Ole Gilje Dale, Skien kr. 25,-. Kjell Arild Pollestad, Oslo kr. 25,-. Kåre Magne Holsbøvåg, Kleive kr. 25,-. Totalt kr. 550,-.

Me takkar gjevarane!

«Vestmannen», 5065 Blomsterdalen
Postgiro 4 25 63 92. Bankgiro 8401.21.43027.

ISSN 0800-8647

GODE BOKTILBOD FRÅ NORSK BOKREIDINGSLAG

Egil H. Lehmann: HELSERÅD FOR KVARDAGEN

— Nyttig og morosam opplysningsbok um ålmenne helsespørsmål. Her er m.a. artiklar um forkjøling og allergi, um raude hundar og gravide kvinner, um isjas og p-piller. Lehmann gjev oss tips um både tradisjonelle hjelpemiddel som Mentolatum og meir uento-dokse hjelperåder som sukker(!) mot sårskader o.l.

— Ei gild opplysningsbok til berre kr. 29,-.

Olav Lavik: STROFER FRÅ STRILELANDET (Hefta, kr. 30,-)

ENNO SKIN SO SKIR EI STJERNE (Hefta, kr. 48,-)

AUDSLEGT ROP MOT BRATT FJELL (Hefta, kr. 55,-)

— Lyrikaren Lavik spelar på mange strengjer, og samlingane hans er mangslungne og skiftande som verlaget vest ved havet. Vare naturstemningar og skjemtsame skildringar vert fletta i hop med kvasse og råkande tanke-dikt.

— Eit funn for alle vener av god poesi.

NORSK BOKREIDINGSLAG L/L
Postboks 2672
5010 Møhlenpris Bergen

Spennande og
engasjerande
lesestoff for
gutar og
jenter!

Norsk Barneblad er bladet
med teikneseriar, fortel-
jingar, reportasjar, brev-
vener, matoppskrifter,
kjøp og sal, natur og dyr,
hobbystoff og mykje meir.

Norsk Barneblad er bladet
som kjem beint heim i
postkassa — to gonger i
månaden.

Send meg Norsk Barneblad:

- 1 år kr. 121,- 1/2 år kr. 66,-
 1/3 år kr. 49,-

Du får 2 nr. på kjøpet!

Namn:

Adr.:

Postgiro 5 14 22 11 – tlf. (034) 16 488
3250 LARVIK

Norsk Barneblad

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen
Torgegården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

Personkortet til sparebankane Kortet dei snakkar om!

Bruk det som betalings-
middel i Noreg og
verda elles. Bruk det
som kredittkort. Bruk
det til a ta ut kontantar
døgeret rundt i Noreg og
elles i verda.
Personkortet kjem langt
pa veg i staden for kontan-
tar og sjekkar — det finst
ikkje noko anna kort pa
marknaden i dag som kan
brukast pa sa mange måtar.

Alt du treng

SPAREBANKEN VEST